

UDK 811.163.42:811.111
Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 15. IX. 2005.
Prihvaćen za tisak 14. XII. 2005.

Lana Hudeček, Milica Mihaljević
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
lhudecek@ihjj.hr
mmihalj@ihjj.hr

NACRT ZA VIŠERAZINSKU KONTRASTIVNU ENGLESKO-HRVATSKU ANALIZU

U radu se nastoje usustaviti problemi koji se pojavljuju na svim jezičnim razinama u prijevodima s engleskoga na hrvatski jezik. Nudi se model sustavne analize pogrešaka koji dalje treba nadopunjavati i doradivati. Problemu se pristupa sa stajališta hrvatskoga jezika.

1. Uvod

U mnogim tekstovima nastalim prevođenjem s engleskoga na hrvatski jezik mogu se uočiti brojne pogreške. To se odnosi na stručne, književnoumjetničke i novinske tekstove, filmske titlove itd. Evo nekoliko primjera loših prijevoda uvjetovanih engleskim jezikom na koje smo naišle u tekstovima prevedenim s engleskog jezika¹:

¹ Na stranici <http://www.prevoditeljski-gafovi.info/scorn.htm> nalaze se različiti primjeri loših prijevoda. Navodimo odabrane zanimljive primjere.:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>You turned down both my sexual advances.</i>	Odbila si moje seksualne prednosti.	Odbila si oba moja pokušaja upucavanja.
<i>I know a shortcut.</i>	Znam kraticu.	Znam prečac.
<i>Shake a leg!</i>	Protresite noge!	Požurite!

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>A compound sentence consists of two or more clauses of equal rank ... A complex sentence consists of two or more clauses of which one outranks the others, which are subordinated to it.</i>	Složena rečenica se sastoji od dvije ili više klauzula jednako stupnja ... Zavisno složena rečenica se sastoji od dva ili više klauzula od kojih je jedna nadređena drugima koje su joj podređene.	Složena se rečenica sastoji od dviju ili više surečenica iste razine ... Zavisnosložena rečenica sastoji se od dviju ili više surečenica od kojih je jedna nadređena drugima koje su joj podređene.
<i>Argument. Any of the noun phrase required by a particular verb.</i>	Argument. Imenska fraza koju zahtijeva određeni glagol.	Argument. Imenska skupina koju zahtijeva određeni glagol.
<i>At the same time it relies on relatively few elements and little machinery, in the form of terms and rules, to accomplish this.</i>	Istodobno, da bi to postigla oslanja se na relativno malen broj elemenata i malo mašinerije, u obliku naziva i pravila.	Istodobno, da bi to postigla, oslanja se na relativno mali broj elemenata i postupaka, tj. naziva i pravila.
<i>Boolean algebra</i>	Bolleanova algebra	Booleova algebra
<i>choice medicine choice method</i>	lijek izbora metoda izbora	preporučeni lijek preporučena metoda/metoda koja se preporučuje

<i>By all accounts, they spend the whole time on the beach.</i>	Prema računima cijelo vrijeme su na plaži.	Po svemu sudeći, cijelo vrijeme provode na plaži.
<i>I take it back.</i>	Uzet ću ga.	Povlačim riječ.
<i>scarlet fever</i>	purpurna groznica	šarlah
<i>He blew away the competition.</i>	Digao je u zrak natjecanje.	Razbio je konkurenciju.
<i>I think we just crashed a party.</i>	Mislim da smo upravo upropastili zabavu.	Mislim da smo upravo uletjeli na zabavu nepozvani.

<i>Going beyond anecdote, survey research that looks at user's searching behavior...</i>	Zanemarivši anegdotalnost, istraživanja koja su se bavila ponašanjem korisnika...	Ako se zanemari anegdotalnost, istraživanja koja su se bavila ponašanjem korisnika...
<i>Information is sometimes defined in terms of data, ...</i>	Informacija se katkad definira u terminima podatka...	Informacija se katkad definira s pomoću podataka...
<i>information retrieval</i>	informacijsko pronalaženje	pronalaženje informacija/ obavijesti/podataka
<i>little known today</i>	malo znan danas	danas gotovo nepoznat
<i>MARISA study</i>	MARISA studija	studija MARISA
<i>names of concretes, representing things, real or imaginary</i>	nazivi stvari, predstavljajući stvari stvarne ili zamišljene	nazivi stvari koji označuju stvarne ili zamišljene stvari
<i>names of localities, representing, for the most part countries</i>	nazivi mjesta, predstavljajući većinom države	imena mjesta koja označuju većinom države
<i>Only the DDC has been demonstrated to have such a syntax, a property that augurs well for its future.</i>	DDC ima takvu sintaksu, svojstvo koje obećava budućnost.	DDC je pokazao da ima sintaksu čija mu svojstva osiguravaju budućnost.
<i>postmenopausal women</i>	postmenopauzalne žene	žene u postmenopauzi/poslijemenopauzi
<i>The concept of specificity is an elusive one.</i>	Pojam je specifičnosti varav.	Pojam je specifičnosti nejasan/neodređen/neuhvatljiv.

Navedene pogreške pripadaju različitim jezičnim razinama. Stoga će se u radu navedenom problemu pristupiti na svim jezičnim razinama (pravopisnoj, morfološkoj, leksičkoj, tvorbenoj, terminološkoj, sintaktičkoj i stilističkoj). Rad je zamišljen kao nacrt za šire kontrastivno istraživanje. Probleme koji su obrađeni u drugim radovima ovdje samo spominjemo te upućujemo na odgovarajuću literaturu. Iako bi se kontrastivno istraživanje moglo provesti obosmjerno (englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski), u ovome je radu fokus na hrvatskome jeziku, tj. analiziramo tipične pogreške u hrvatskim tekstovima

koji su nastali prevođenjem s engleskoga ili pogreške do kojih je došlo zbog utjecaja engleskog jezika. Rad je potaknut:

1. pripremanje za kolegij *Leksički, stilistički i sintaktički problemi pri prevođenju na hrvatski* koji je predviđen na Filozofskome fakultetu u Zadru
2. radom na materijalima za seminar *Terminološki problemi pri prevođenju*
3. praktičnim radom na lektoriranju različitih tekstova.

2. Korpus

Korpus na kojemu je provedeno istraživanje sastoji se od niza tekstova koji su nastali prevođenjem s engleskoga na hrvatski, a koje smo dobivale na lekturu ili recenziju. Budući da su u lekturi navedene pogreške ispravljene te da su tekstovi objavljeni bez navedenih jezičnih pogrešaka, ovdje nećemo navoditi izvore iz kojih su primjeri preuzimani. Taj je osnovni korpus dopunjen i drugim primjerima koje smo preuzimale s televizije, radija, novina i interneta te različitih drugih pisanih izvora. Neki analizirani tekstovi i nisu nastali prevođenjem s engleskoga, ali je u njima očit utjecaj engleskog jezika na hrvatski.

3. Pravopis

U hrvatskim tekstovima koji su nastali prevođenjem s engleskog jezika često je preslikan engleski pravopis. To dovodi do pogrešaka zbog razlike u pravopisnim pravilima. Stoga ćemo u ovome odjeljku obraditi pravopisna pravila u kojima se engleski i hrvatski pravopisi razlikuju. Engleska su pravopisna pravila preuzeta iz knjige *Oxford Style Manual*, udžbenika engleske stilistike² (Strunk, White: 1959.) te s mrežne stranice <http://owl.english.perdue.edu>.

3.1. Veliko slovo

U sljedećoj su tablici navedeni primjeri u kojima se engleska i hrvatska pravila o pisanju velikog slova razlikuju, tj. oni primjeri u kojima engleskome velikom slovu u hrvatskome odgovara malo slovo. Tim su pravilima pridruženi engleski i hrvatski primjeri.

² Ovdje treba napomenuti da u engleskoj kulturi ne postoji knjiga koja bi u potpunosti odgovarala hrvatskome pravopisu.

	engleski primjer	hrvatski primjer
imena zemljopisnih pojmova	<i>the London Road, the Milky Way, The Yellow River</i>	Londonski put, Mliječni put, Žuta rijeka
imena ustanova i organizacija	<i>The United Nations</i>	Ujedinjeni narodi
datumi i vremenska razdoblja	<i>Tuesday</i>	utorak
geološka razdoblja	<i>Paleolithic</i>	paleolit
nazivi, rodbinski odnosi	<i>Auntie Mary</i>	teta Mary
naslovi djela i radova	<i>For Whom the Bell Tolls</i>	Kome zvono zvoni
zakoni i pravni dokumenti	<i>the Declaration of Independence</i>	Deklaracija nezavisnosti
ktetici i odgovarajući jezici	<i>French, Volapük, Esperanto</i>	francuski, volapik, esperanto
opće imenice izvedene od osobnih imena	<i>Dantesque, Homeric, Dickensian</i>	danteovski, homerovski, dikensovski
nagrade i priznanja	<i>the Nobel Prize</i>	Nobelova nagrada
školski i sveučilišni predmeti	<i>he received a degree in Physics</i>	diplomirao je fiziku
razdoblja i događaji	<i>Victorian Era, Great Depression</i>	viktorski doba, velika depresija
‘sveti’ u imenima svetica	<i>St. Patric</i>	sv. Patrik ¹

¹ U lekturi smo imale i primjere poput *Katedrala St. Patrika* umjesto ispravnoga *katedrala sv. Patrika*.

Iz navedenih primjera vidi se da se prema engleskome pravopisu veliko slovo upotrebljava mnogo češće nego u hrvatskome. Tako se u engleskome velikim slovom pišu i nazivi različitih teorija i pravaca, npr. *Minimalistic theory, Cognitive approach, Government-and-Binding Theory* te različiti apstraktni pojmovi, npr. *Internet³, Library of Congress Clasification, Anglo-American*

³ O razlozima za pisanje naziva internet malim slovom u hrvatskome jeziku vidi Mihaljević 2003: 76.

Cataloguing Rules. Često se stoga u prijevodu ti nazivi nalaze napisani velikim slovom (npr. **Minimalistička teorija*, **Kognitivni pristup*, **Teorija upravljanja i vezanja*, **Internet*, **Klasifikacija Kongresne knjižnice*, **Anglo-američka kataložna pravila*, umjesto ispravno: *minimalistička teorija*, *kognitivni pristup*, *teorija upravljanja i vezanja*, *internet*, *klasifikacija Kongresne knjižnice*, *anglo-američka kataložna pravila*). Evo još nekih primjera:

izvornik	prevedeno	lektorirano
<i>Context Indexing System</i>	Sustav za predmetno označivanje	sustav za predmetno označivanje
<i>Dublin Core</i>	Dublinska jezgra	dublinska jezgra
<i>International Standard Book Number</i>	Međunarodni standardni knjižni broj	međunarodni standardni knjižni broj
<i>Principle of common usage</i>	Načelo opće uporabe	načelo opće uporabe
<i>Scotch eggs</i>	Škotska jaja	škotska jaja
<i>Subject Headings</i>	Predmetne odrednice	predmetne odrednice
<i>Swiss roll</i>	Švicarska rolada	švicarska rolada
<i>Systemic Linguistics</i>	Sistemska lingvistika	sustavska lingvistika
<i>Tropic of Cancer, Tropic of Capricorn</i>	Rakova obratnica, Jarčeva obratnica	rakova obratnica, jarčeva obratnica
<i>Universal Decimal Classification</i>	Univerzalna decimalna klasifikacija	univerzalna decimalna klasifikacija
<i>Wiener schnitzel</i>	Bečki odrezak	bečki odrezak

Sustavno pogrešno pisanje velikog umjesto malog slova u višerječnim nazivima i imenima osobito je često u nazivima koji se najčešće označuju kraticom, npr. veoma se često i u tisku nalazi napisano **Europska Unija* umjesto *Europska unija*⁴:

**I Europska Unija mogla bi utjecati na Hrvatsku s nizom programa*; **Europska Unija priznaje Hrvatskoj da postoji zaštita interesa*; **Nazasjedanju Stalnog vijeća u petak Europska Unija, SAD, Rusija i druge članice iskazale su zabrinutost glede rješavanja toga pitanja*; **Europska Unija priznaje Hrvatskoj da postoji zaštita interesa nacionalne sigurnosti u suradnji s međunarodnim sudom u Haagu*.

⁴ Tako je i u izvornim imenima: npr. često se griješi i piše **Matica Hrvatska*, vjerojatno i potpomognuto činjenicom da u svijesti postoji kratica MH koja se upotrebljava češće od razvezanog imena (a i inače je česta pogreška da se ktetici pišu velikim slovom).

3.2. Zarez

U tablici su prikazana pravila o uporabi zareza u engleskome jeziku koja ne vrijede za hrvatski jezik:

pravilo		
u nizu koji se sastoji od triju ili više elemenata treba upotrijebiti zarez iza svakog elementa osim posljednjega	izvornik	<i>Chapter 3 deals with ontology, the information entities mandated by the objectives, which include documents and sets of documents formed by the attributes of work, edition, <u>author</u>, and subject.</i>
	prijevod	Treće se poglavlje bavi ontologijom, informacijskim entitetima koje nalažu ciljevi, koji uključuju dokumente i skupove dokumenata koje oblikuju atributi djela, izdanja, <u>autora</u> , i <u>predmeta</u> .
	lektorirano	Treće se poglavlje bavi ontologijom, informacijskim entitetima koje nalažu ciljevi, koji uključuju dokumente i skupove dokumenata koje oblikuju atributi djela, izdanja, <u>autora</u> i <u>predmeta</u> .
zarez se stavlja ispred veznika koji uvodi nezavisnu rečenicu	izvornik	<i>It looks at principles that have been used to guide systems design, ask why decisions were made as they <u>were</u>, and considers problems that were encountered and overcome.</i>
	prijevod	Promatraju se načela upotrijebljena pri izgradnji sustava, propituju se donesene odluke i razmatraju problemi na koje se pritom <u>naišlo</u> , i načini na koje su riješeni.
	lektorirano	Promatraju se načela upotrijebljena pri izgradnji sustava, propituju se donesene odluke i razmatraju problemi na koje se pritom <u>naišlo</u> i načini na koje su riješeni.

ako se druga rečenica uvodi veznicima <i>as (because), for, or, not</i> ili <i>while</i> , prije veznika piše se zarez	izvornik	<i>People in the village often said she ought to have been extremely <u>attractive</u>, <u>because</u> her parent had been.</i>
	prijevod	Ljudi u selu često su govorili kako je ona trebala biti izrazito <u>dražesna</u> , <u>jer</u> su joj oba roditelja bila privlačna izgleda.
	lektorirano	Ljudi u selu često su govorili kako je ona trebala biti izrazito <u>dražesna</u> <u>jer</u> su joj oba roditelja bila privlačna izgleda.

Često se pod utjecajem engleskog izvornika u hrvatskome prijevodu zarezom odvaja priložna oznaka kojom počinje rečenica od ostatka rečenice, npr.:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i><u>In this book</u>, <u>work</u> is used in Ranganathan and Lubetzkyian sense.</i>	<u>U ovoj knjizi</u> , <u>djelo</u> se upotrebljava u Ranganathanovom i Lubetzkyjevom smislu.	<u>U ovoj se knjizi naziv</u> <u>djelo</u> <u>upotrebljava</u> u Ranganathanovu i Lubetzkyjevu smislu.
<i><u>In a perfectly orderly language</u>, <u>each</u> thing has only one name, and one name is to refer to each single thing.</i>	<u>U savršeno uređenom jeziku</u> , <u>svaka</u> stvar ima samo jedno ime i svako ime se upotrebljava u odnosu na pojedinačnu stvar.	<u>U savršeno uređenom jeziku</u> <u>svaka</u> stvar ima samo jedno ime i svako se ime upotrebljava za samo jednu stvar.
<i><u>With all this water and all this wood</u>, <u>the two of them</u> ought to have made a good balance...</i>	<u>Uz toliku vodu i toliko drvo</u> , <u>njih</u> je dvoje trebalo tvoriti dobru ravnotežu ...	<u>Uz toliku vodu i toliko drvo</u> <u>njih</u> je dvoje trebalo tvoriti dobru ravnotežu ...

3.3. Upravni govor

Dio rečenice kojim se uvodi upravni govor odjeljuje se od upravnoga govora prema engleskome pravopisu zarezom:

And when he'd laughed again, he said to me, "That's why you're so much fun, Sayuri-san. ..."

Prema hrvatskome pravopisu upravni se govor uvodi dvotočjem:

I nakon što se ponovno nasmijao, rekao je: "Eto zašto si ti, Sayuri-san, tako zabavna. ..."

3.4. Točka

U engleskome nema točke iza rednog broja: *Chapter 3, Rule 184*. U hrvatskome se iza rednoga broja stavlja točka. Međutim, navedene primjere ne bi trebalo prevesti s *Poglavlje 3.*, nego s *3. poglavlje*, ne s *pravilo 184.*, nego s *184. pravilo*.

Tako treba postupati u svim tekstovima, osim u onima pisanim administrativnim funkcionalnim stilom u kojima su i u hrvatskome jeziku obične konstrukcije poput *u članku 3., točki 5*.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>In Chapter 3</i>	U poglavlju 3	u 3. poglavlju / u trećemu poglavlju
<i>1999</i>	1999	1999.
<i>Rules 184, 185</i>	pravila 184, 185	184. i 185. pravilo

Problem se pojavljuje i u pisanju decimalnih brojeva. Prema engleskim pravopisnim pravilima decimalni se broj označuje točkom.⁵ Prema hrvatskoj normi HRN ISO 31-0:1996 i prema hrvatskom pravopisu decimalni znak među znamenkama je zarez (npr. 5,966). Nova međunarodna norma ISO 31-0:1992 i u engleskome preporučuje zarez, no to je jedva igdje prihvaćeno. Hrvatsko matematičko društvo preporučuje točku kao decimalni znak, i to je danas često prihvaćeno u hrvatskim matematičkim udžbenicima, iako je u neskladu s pravopisom i hrvatskom normom. Takvo je stanje neodrživo, te se trenutačno može u hrvatskome preporučiti uporaba decimalnog zareza. Kad bi se željelo prihvatiti decimalnu točku, trebalo bi promijeniti i normu i pravopisno pravilo. Posebno je važno da se u istome tekstu ne upotrebljava i decimalna točka i decimalni zarez⁶ te tako povećava postojeća zbrka.

3.5. Interpunkcija u okomitome nabranjanju

Veoma je često u engleskome tekstu uz veliko slovo u okomitome nabranjanju i točka sa zarezom:

This intellectual foundation consists of several parts:

- *An ideology, formulated in terms of purposes ... and principles;*
- *Formalizations of processes involved in the organization of information,*

⁵ Vidi *Oxford Style Manual* 2003:171.

⁶ Posebno je često da se u osnovnome tekstu upotrebljava decimalni zarez, a u slikama, dijagramima itd. decimalna točka. Do toga vjerojatno dolazi stoga jer su dijagrami i slike često preuzeti iz engleskog izvora, ali izvor najčešće nije citiran.

such as those provided by linguistic conceptualizations and entity-attribute-relationship models;

.....

ili zarez. U hrvatskome tu (u nabranjanju nrečeničnih jedinica) ne dolazi nijedan pravopisni znak:

izvornik	prijevod	lektorirano
<p><i>These are</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>To assist in finding a document,</i> – <i>To assist in identifying a document,</i> – <i>To assist in selecting a document,</i> – <i>To assist in the acquiring of a document, and</i> – <i>To assist in navigating among documents.</i> 	<p>To su¹¹:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pomoći u pronalaženju dokumenta, – pomoći u identificiranju dokumenta, – pomoći u odabiranju dokumenta, – pomoći u nabavljanju dokumenta, i – pomoći u navigiranju među dokumentima. 	<p>To su:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pomoći u pronalaženju dokumenta – pomoći u identificiranju dokumenta – pomoći u odabiranju dokumenta – pomoći u nabavljanju dokumenta – pomoći u smislenome kretanju među dokumentima.

¹¹ Misli se na ciljeve i načela.

3.6. Spojnica/crtica

Naknadno dodani izrazi, izrazi kojima se izriču komentari (parenthetic expressions), u engleskome se mogu omeđiti zarezima, npr.: *Wood, on the other hand, holds fast to the earth.* U tome slučaju nema problema pri prevođenju: *Drvo se, s druge strane, čvrsto drži zemlje.* Međutim, veoma se često, mnogo češće nego u hrvatskome, umetnuti izrazi, pa i čitave umetnute surečenice, u engleskome jeziku ne odvajaju od ostatka rečenice zarezima nego crticama, i to najčešće crticama bez razmaka. Pod utjecajem izvornika često se i u hrvatskim tekstovima pojavljuje parenteza s crticama bez razmaka, npr.: **Publikacije vjerskih tijela unose se pod zemljopisnim odrednicama ili—u nekim slučajevima—pod nazivom tijela.*

umjesto:

Publikacije vjerskih tijela unose se pod zemljopisnim odrednicama ili – u nekim slučajevima – pod nazivom tijela.

ili:

Publikacije vjerskih tijela unose se pod zemljopisnim odrednicama ili, u nekim slučajevima, pod nazivom tijela.

Engleski pravopis tu očito nije dosljedan jer i u engleskim izvornicima imamo umetanje označeno crticama s razmakom, npr: *The content contained in ephemeral messages – such as the casual “Have a nice day!” – lies outside the domain of information systems.*

U hrvatskim se tekstovima može upotrijebiti za umetanje običnija interpunkcija, tj. umetnuta se jedinica od ostatka rečenice može odvojiti zarezima, bez obzira na to kako je od njega odvojena u izvorniku. Crtice, koje u hrvatskome jače ističu i jače izdvajaju umetnutu jedinicu, treba upotrijebiti tamo gdje bi se upotrijebile u izvorno hrvatskome tekstu. Tako se, koliko smo uočile, i postupa u mnogim književnim prijevodima:

The maids and Pumpkin—even the three older women—were all asleep ...

Sluškinje i Buča, čak i tri starije žene, duboko su spavale ...

U engleskome se u značenju ‘od ...do’ upotrebljava spojnica te se ona pogrešno prenosi i u hrvatski prijevod u kojemu na njezinu mjestu, u skladu s hrvatskim pravopisom, stoji drugi pravopisni znak (crtica):

He does the London-Paris run twice a week.

**On vozi liniju London-Pariz dvaput tjedno.*

On vozi liniju London – Pariz dvaput tjedno.

Katkad se spojnica koja povezuje dijelove višerječnog naziva prenosi u hrvatski umjesto da se izostavi:

Goverment-and-Binding Theory

**teorija upravljanja-i-vezanja*

teorija upravljanja i vezanja.

3.7. Pisanje razmaka

U engleskome se ne piše razmak između inicijala višerječnog imena (first and middle name). U hrvatskome prijevodu u tome je slučaju nužan razmak.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>the British scholar <u>C.K. Ogden</u></i>	britanski znanstvenik <u>C.K.</u> Ogden	britanski znanstvenik <u>C.</u> <u>K.</u> Ogden
<i>the fantasy writer <u>J.R.R. Tolkien</u></i>	pisac bajki <u>J.R.R.</u> Tolkien	pisac bajki <u>J. R. R.</u> Tol- kien

3.8. Pisanje odnosnoga pridjeva od engleskog imena mjesta ili osobnog imena (prezimana)

U prijevodima s engleskog jezika uočile smo i problem pisanja odnosnih pridjeva (ktetika) od imena stranih gradova i država te pisanja odnosnih pridjeva izvedenih od osobnih imena i prezimana (tipa *šekspirovski, elizabetinski, kafkijanski*).

Ktetici su pridjevi izvedeni prema tvorbenim pravilima uglavnom od ekonima ili rjeđe (zbog postojanja glasovne zapreke) od etnika (*gradišćanski* < *Gradišćanac*) ponajprije sufiksom *-skī* (*slavonski*). U hrvatskome se pišu, za razliku od etnika i etnonima, malim početnim slovom (*zagrebački, sisački, riječki*). Ktetici od tuđih ekonima pišu se fonološki: *njujorški* (< *New York*), *čikaški* (< *Chicago*) i izvorno do tvorbene granice, tj. mjesta na kojemu se dodaje domaći sufiks i na kojemu može doći do glasovnih promjena: *newyorški, chicaški*.⁷ Međutim, nikad se ta dva dopuštena načina pisanja odnosnih pridjeva ne bi smjela miješati u istome tekstu.

Odnosni se pak pridjevi izvedeni od osobnih imena prema hrvatskome pravopisu pišu samo fonološki. Da se to pravilo često ne poštuje, ilustrirat ćemo primjerom iz prijevoda Salingerova *Lovca u žitu*, u kojemu se na dvjema susjednim stranicama miješaju ta dva načina pisanja te se odnosni pridjev izveden od osobnoga imena (prezimana) Caulfield zapisuje i *caulfieldski* i *kolfildski*:

Treba li ovo biti tipični caulfieldski razgovor?

Večeras odbijam odgovarati na bilo kakva tipično kolfildska pitanja.

U pisanju ktetika također se često griješi pa se ktetici pišu velikim slovom ili nefonetizirano u slučajevima kad je fonološki način pisanja usvojen, npr. **Californijska iskaznica* umjesto *kalifornijska iskaznica*.

Katkad se pod utjecajem izvornika stvaraju odnosni pridjevi koji nisu prihvatljivi u hrvatskome jeziku, a pritom se i pogrešno pišu velikim slovom i nefonološki, npr: **Chomskijanski lingvisti/Chomskijanci* (kad bismo te neobične tvorenice prihvatili, morali bismo ih pisati *čomskijanski lingvisti/čomskijanci*) umjesto bolje *Chomskyjevi pristaše*.

3.9. Pisanje brojeva

U engleskome je uobičajeno pisanje broja brojkama, u hrvatskome se manji ili okrugli brojevi redovito ispisuju.

⁷ Vidi Frančić-Hudeček-Mihaljević 2005.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>even at age 100</i>	čak i u dobi od 100 godina	čak i u dobi od sto godina
<i>in Chapter 5</i>	u poglavlju 5.	u petome poglavlju

3.10. Pisanje naziva jezika

Prema pravilima hrvatskoga pravopisa nazivi se jezika pišu fonološki, malim slovom. Zbog toga pogreške u hrvatskome mogu biti različite, npr. nazivi se jezika pod utjecajem engleskog izvornika često pišu engleskim pravopisom i velikim slovom ili engleskim pravopisom i malim slovom ili pak fonološki i velikim slovom.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Basic English</i>	Basic English	temeljnji (osnovni) engleski
<i>Cockney</i>	Cockney	kokni
<i>Esperantido</i>	Esperantido	esperantido
<i>Esperanto</i>	Esperanto	esperanto
<i>Esperantuisho</i>	Esperantuisho	esperantišo
<i>Ido</i>	Ido	ido
<i>Interglosa</i>	Interglosa	interglosa
<i>Interlingua</i>	Interlingua	interlingva
<i>Latino Sine Flexione</i>	Latino Sine Flexione	latinski bez fleksije
<i>Novial</i>	Novial	novijal
<i>Volapük</i>	Volapük	volapik

3.11. Pisanje egzotizama

Egzotizme u hrvatskome jeziku treba pisati fonološki. Oni se često pod utjecajem engleskog izvornika preuzimaju napisani onako kako se pišu u engleskome.

izvornik/prijevod	lektorirano
<i>curry</i>	kari
<i>pub</i>	pab

<i>taco</i>	tako
<i>sushi</i>	suši
<i>squash</i>	skvoš
<i>chilli</i>	čili
<i>papaya</i>	papaja
<i>paella</i>	paelja

4. Oblici

4.1. Sklanjanje kratica

Često se pod utjecajem engleskog izvornika ne sklanjaju kratice, npr:

**Bolesnici koji boluju od AP* ... (angina pecotris)

umjesto:

Bolesnici koji boluju od AP-a...

**U GB se zadržala samo jedna transformacija.* (Government-and-Binding)

umjesto:

U GB-u se zadržala samo jedna transformacija.

U hrvatskome tekstu kratice međutim treba sklanjati.⁸

4.2. Sklanjanje brojeva

Često se pod utjecajem engleskog izvornika brojevi u prijevodu ne sklanjaju ili se broj upotrebljava umjesto brojevne imenice (npr. *dva* umjesto *dvoje*):

⁸ Također treba upozoriti na problem sročnosti s kriticama. Rod kratice pa time i sročnost određuje se dočetcim kratice, a ne razvezanim oblikom kratice. Iako tu 'ne možemo govoriti o' utjecaju engleskog jezika, takve se pogreške veoma često pojavljuju u prijevodima, npr. *As the alternative name suggests, GB is based squarely upon two ideas.* * *Kao što alternativno ime upućuje, GB je zasnovana, u biti, na dvije ideje; First, the grammars of all languages are embedded in a universal grammar, conceived as a set of universal principles applying equally to the grammar of every language. Two of those modules - those treating government and binding (the possibility that two noun phrases in a sentence refer to the same entity) - give GB its name.* * *GB je dobila ime prema dva modula koja su odgovorna za upravljanje i vezanje, umjesto: Kao što alternativno ime upućuje, GB je zasnovan, u biti, na dvije ideje; GB je dobio ime prema dva modula koja su odgovorna za upravljanje i vezanje.* Kratice bi se u hrvatskome jeziku dosljedno trebale sklanjati tako da se između kratice i nastavka piše spojnica, npr. *LAN-a, LAN-u; PTSP-a, PTSP-u* itd. Tu je pravopis sasvim određen (Babić-Finka-Moguš 1996: 139, t. 511, Babić-Finka-Moguš 2003: 141, t. 507, Anić-Silić 2001:116, t. 390), ali se praksa još uvijek koleba pa često susreće pisanje bez spojnice, npr. **LANa, LANu, *PTSPa, PTSPu*.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Bilingualism. The ability to speak <u>two</u> languages.</i>	Dvojezičnost. Sposobnost govorenja <u>dva</u> jezika.	Dvojezičnost. Sposobnost govorenja <u>dvaju</u> jezika.
<i>The category represented is also called person, and this <u>three-way</u> person contrast appears to be universal in language.</i>	Prikazana kategorija se također naziva osoba, a ovakav kontrast <u>tri</u> lica je naizgled univerzalan u jezicima.	Ta se kategorija također naziva lice, a razlikovanje <u>triju</u> lica naizgled je opće u jeziku.
<i>A discourse may be produced by a single speaker or writer, or by <u>two</u> or more people engaging in a conversation or (rarely) in a written exchange.</i>	Diskurs može proizvesti pojedini govornik ili pisac, ili pak <u>dva</u> ili više ljudi koji su uključeni u razgovor, ili (rjeđe) nastaje u pismenoj razmjeni.	Diskurs može proizvesti pojedini govornik ili pisac, ili pak <u>dvoje</u> ili više ljudi koji su uključeni u razgovor, ili (rjeđe) koji se dopisuju.

5. Tvorba

5.1. Uporaba pogrešnog sufiksa

U prijevodima smo primijetile čestu uporabu pogrešnog sufiksa u hrvatskome tekstu. Posebno se često upotrebljava sufiks faktičkog značenja umjesto sufiksa potencijalnog značenja i obrnuto.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>This gives them an explanatory function: if <u>verified</u>, they assume the character of laws; if in the process of being verified, they have status of hypotheses..</i>	To im daje funkciju objašnjenja: ako su <u>provjerljive</u> , poprimaju svojstvo zakona; ako su u procesu provjeravanja, imaju status hipoteze.	To im daje funkciju objašnjenja: ako su <u>provjereni</u> , poprimaju status zakona; ako su u procesu provjeravanja, imaju status hipoteze.

6. Sintaksa

6.1. Jukstapozicija

U engleskome jeziku uobičajena je konstrukcija imenske skupine u kojoj imenica odrednica prethodi imenici odredbenici, npr. *direct histamin liberator*, *Worchwster sauce*. Takve konstrukcije treba prevesti u skladu s hrvatskim jezikom, tj. umjesto nesklonjive imenice (**direktni histamin liberator*, **Worchester umak*) upotrijebiti ili imenicu u genitivu koja stoji iza odredbenice ili od u engleskoj sintagmi preponirane imenice, kad je to moguće, izvesti odnosni ili posvojni pridjev (*direktni/izravni histaminski liberator/oslobađač* ili *direktni/izravni liberator/oslobađač histamina*, *vorčesterski umak*)

Spomenuti se engleski sintaktički model toliko uvriježio u hrvatskome jeziku da se pojavljuje i u neprijevodnim tekstovima, a osobito je čest u naslovima manifestacijama (npr. *Motovun film festival*, *Dubrovnik film festival*, *Zagreb film festival*). U nelektoriranim tekstovima zabilježile smo i ovakve primjere:

**Sljedeći je objavljeni katalog Zürich katalog*; **Moramo spomenuti dodatke Sion katalogu*; **U Harvard katalogu ta se uputa proširuje*.

U skladu s hrvatskim normativnim pravilima spomenute bi kataloge najbolje bilo zvati *ciriški katalog*, *harvardski katalog* i *sionski katalog* (velikim slovom samo ako je zaista riječ o njihovoj imenu), ali ako je to autorima posve neprihvatljivo, trebalo bi barem paziti da odredbenica stoji prije odrednice pa pisati: katalog *Zürich*, katalog *Harvard*, katalog *Sion* i obvezatno kurzivirati imena kataloga.

6.2. Gdje/u kojem

U hrvatske se prijevode često preuzima doslovno preveden engleski prilog *where* ‘gdje’ kojim se u engleskome jeziku uvodi mjesna rečenica i u onim slučajevima u kojima ju je u hrvatskome jeziku bolje uvesti odnosnom zamjenicom u onome padežu koji kao dopunu zahtijeva koji rečenični dio.

**U pravilu se publikacije koje su objavile različite škole unose pod imenom mjesta gdje se škola nalazi*.

U pravilu se publikacije koje su objavile različite škole unose pod imenom mjesta u kojemu se škola nalazi.

**Tako se publikacije katedrala, pojedinih crkava, koncila, sinoda itd. unose pod imenom mjesta gdje se nalaze ili gdje je sastanak održan*.

Tako se publikacije katedrala, pojedinih crkava, koncila, sinoda itd. unose pod imenom mjesta u kojemu se nalaze ili u kojemu je sastanak održan.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Westminster – borough of London where the Houses of Parliament are situated</i>	Westminster – dio Londona (gdje je smještena zgrada parlamenta)	Westminster – dio Londona (u <u>kojemu</u> je smještena zgrada parlamenta)
<i>sleep in – to sleep in the building where you work</i>	sleep in – živjeti u istoj zgradi gdje se i radi	sleep in – živjeti u istoj zgradi u <u>kojoj</u> se i radi

Slične se konstrukcije pojavljuju i u tekstovima koji nisu nastali prijevodom s engleskoga:

**Smatra se da do smanjenja protoka može upravo doći u segmentima gdje dolazi do vazodilatacije posredovane dušičnim oksidom.*

Smatra se da do smanjenja protoka može upravo doći u segmentima u kojima dolazi do vazodilatacije posredovane dušičnim oksidom.

6.3. Posvojna/povratno-posvojna zamjenica

U engleskome nema razlike koja je u hrvatskome izražena podijeljenom uporabom posvojnih i povratno-posvojne zamjenice. U engleskome naime nema zamjenice koja bi odgovarala povratno-posvojnoj zamjenici, pa se zbog toga u prijevodima često griješi, npr.:

**Vidimo da se ne spominju korporativna tijela priznata kao autori njihovih publikacija.*

Vidimo da se ne spominju korporativna tijela priznata kao autori svojih publikacija.

**Ni spomenuto pravilo ne donosi korporativna tijela kao autore njihovih publikacija.*

Ni spomenuto pravilo ne donosi korporativna tijela kao autore svojih publikacija.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>buffet where the guests stand to eat, holding their plates in their hands</i>	švedski stol gdje gosti jedu stojeći, držeći njihove tanjure u rukama	švedski stol za kojim gosti jedu stojeći, držeći tanjure u rukama

Često u hrvatskome, kao u gornjemu primjeru, nije ni potrebno eksplicirati povratno-posvojnu zamjenicu; kad bismo je ipak eksplicirali, bila bi to zamjenica *svoj: držeći tanjure u svojim rukama*, a ne zamjenica *njihov*.

6.4. Prijedložni i besprijedložni instrumental

To deal with često se prevodi *baviti se s*, iako u hrvatskome treba biti besprijedložni instrumental:

**Pravi se razlika između publikacija koje se bave s upravnom djelatnošću tijela i publikacija koje tijelo uređuje.*

Pravi se razlika između publikacija koje se bave upravnom djelatnošću tijela i publikacija koje tijelo uređuje.

U ovome je primjeru također pod utjecajem izvornika upotrijebljen prijedložni umjesto besprijedložnog instrumentala:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Dyslexia is very commonly accompanied by some other types of language disability.</i>	Disleksija je često praćena s nekim drugim vrstama jezičnih nesposobnosti.	Disleksija je često praćena drugim vrstama jezičnih nesposobnosti.

6.5. Konstrukcije *superlativ + ikad (ever) i sebe sama (himself)*

Pod neupitnim su utjecajem engleskog jezika reklame koje se mogu vidjeti na televiziji i u novinama:

Najbolji Jar ikad

Za najnježniju kožu ikad

Za najlakše umetanje ikad

Sve se češće u hrvatskome nalazi i konstrukcija nastala pod utjecajem engleskoga *myself, yourself, himself* itd., npr.:

Znanje je to koje se odnosi na sebe sama, samomu sebi je predmet; Dakako da držim sebe sama Višom Jedinkom.

6.6. Participi

Pod utjecajem engleskoga u hrvatskim se prijevodima često pojavljuju participne konstrukcije koje su u engleskome obične, ali ih hrvatska norma ne preporučuje. Takve konstrukcije u hrvatskome prijevodu treba preoblikovati u zavisnu rečenicu (pogodbenu, uzročnu, vremensku, posljedičnu itd.) ili u surečenicu nezavisnosložene rečenice uzročno-posljedičnog značenja.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>But before addressing this issue directly, it is instructive, by the way of providing background, to consider the degree to which the five objectives are actually implemented in practice.</i>	Ali prije nego što se izravno suočimo s tim pitanjem, korisno je, <u>opisavši</u> trenutno stanje, razmotriti stupanj stvarnog postizanja tih pet ciljeva u praksi.	Ali prije nego što se izravno suočimo s tim pitanjem, korisno je, <u>nakon što opišemo</u> trenutačno stanje, razmotriti stupanj stvarnog postizanja tih pet ciljeva u praksi.
<i>A budding zoologist might be interested to know that Insects are generically related to Anthropoda, but the audience for insects is considerably larger than this, including as well as persons interested in insects as agricultural pests, disease carriers, and so on.</i>	Mladom bi zoologu bilo zanimljivo znati da su kukci po svom rodu povezani Anthropoda, ali broj korisnika zainteresiranih za kukce znatno je veći, <u>uključujući</u> također osobe koje se zanimaju za kukce kao poljoprivredne štetočine, prenosnike bolesti itd.	Mladom bi zoologu bilo zanimljivo znati da su kukci po svom rodu povezani Anthropoda, ali broj korisnika zainteresiranih za kukce znatno je veći, <u>te uključuje</u> i osobe koje se zanimaju za kukce kao poljoprivredne štetočine, prijenosnike bolesti itd.
<i>In a manual environment, however, such an approach would be unconscionably expensive, increasing both the amount of labor and the number of records required.</i>	U ručnom okruženju, međutim, takav bi pristup bio pretjerano skup, <u>povećavajući</u> količinu rada i potrebnog broja zapisa.	U ručnom okruženju, međutim, takav bi pristup bio pretjerano skup <u>te povećao</u> količinu rada i potrebnog broja zapisa.

Pri prevođenju glagolskih priloga treba paziti na to o kakvome je glagolu (svršenome ili nesvršenome) riječ te ne konstruirati pogrešan prilog⁹:

⁹ U hrvatskome se jeziku u pravilu glagolski prilozi prošli tvore od svršenih, a glagolski prilozi sadašnji od nesvršenih glagola.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Since Aristotle's time, philosophers have debated the nature of description, <u>attempting to distinguish the attributes of things that are essential from those that are accidental.</u></i>	Od Aristotelovih vremena filozofi su raspravljali o naravi opisa <u>pokušavši</u> razlikovati bitne od slučajnih atributa stvari.	Od Aristotelovih vremena filozofi su raspravljali o naravi opisa <u>pokušavajući</u> razlikovati bitne od slučajnih atributa stvari.

Također treba izbjegavati i konstrukcije poput **organizirajuća inteligencija* ili **govoreća životinja* i umjesto njih upotrijebiti konstrukcije s odnosnom zamjenicom: *inteligencija koja organizira, životinja koja govori*.

6.7. Pasiv¹⁰

U engleskome jeziku iznimno je česta uporaba pasivnih konstrukcija. Te se konstrukcije u hrvatskim prijevodima često prevode pasivom i kad je bolje upotrijebiti aktiv. Posebnu pozornost treba obratiti na slučajeve kad se u engleskom navodi vršitelj radnje uveden prijedlogom *by*. Često se u hrvatskim prijevodima nalaze konstrukcije *od* ili *od strane*, ali prije nego što se takve konstrukcije upotrijebe, treba razmotriti može li se umjesto njih upotrijebiti aktivna konstrukcija i, ako može, upotrijebiti je.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>The number of NPs <u>required by a verb is the valency of that verb.</u></i>	Broj NP <u>zahtijevanih od glagola</u> je valencija tog glagola.	Broj imenskih skupina <u>koje glagol</u> zahtijeva valentnost je toga glagola.
<i><u>award given by RAC to hotels which are committed to high standards</u></i>	<u>nagrada od strane RAC-a</u> koja se dodjeljuje hotelima visoke kvalitete	<u>nagrada koju RAC dodjeljuje</u> hotelima visoke kakvoće

¹⁰ Više o problemu prevođenja pasivnih konstrukcija vidi u Mihaljević-Vukojević 1997.

<i>In the not-too-distant past, speakers of minority languages like Welsh and Basque were often openly persecuted by centralist governments...</i>	Ne toliko davno su govornici manjinskih jezika poput velškog ili baskijskog često bili otvoreno progonjeni od strane središnje uprave...	Još nedavno je govornike manjinskih jezika poput velškoga ili baskijskoga često <u>otvoreno proganjala središnja uprava...</u>
--	--	--

6.8. Glagoli/prijedlozi s različitim valencijskim modelima

U engleskome jeziku glagoli čiji ekvivalenti u hrvatskome imaju različite valencijske modele povezani su veznikom *i/ili* te uz njih stoji samo jedna imenica na koju se oba glagola odnose. To obično ne izaziva probleme u razumijevanju, ali je često teško prevesti na hrvatski. Pod utjecajem su engleskog jezika npr. ovakvi prijevodi:

**Takva zemlja može uključivati vrištine, pustopoljine (ekološki uništeno područje) ili poljoprivredno zemljište koje graniči ili je okruženo šumskim zemljištem.*

umjesto:

Takva zemlja može uključivati vrištine, pustopoljine (ekološki uništeno područje) ili poljoprivredno zemljište koje graniči sa šumskim zemljištem ili je njime okruženo.

U hrvatskome u tom slučaju uz svaki od glagola treba ponoviti imenicu u onome obliku koji taj glagol zahtijeva ili drugu imenicu zamijeniti odgovarajućom zamjenicom.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>with or without formal attributes</i>	sa ili bez formalnih atributa	s formalnim atributima ili bez njih

Takve se konstukcije šire i na tekstove koji nisu prijevodi s engleskog jezika:

**Vazodilatorni učinak na epikardijalne koronarne arterije s ili bez arterosklerotske bolesti...*

**simptomatska ili asimptomatska angina pektoris s ili bez prethodnog infarkta miokarda*

U hrvatskome konstrukcije *bez obzira* i *s obzirom* imaju obvezatnu dopunu *na+akuzativ*: *bez obzira na to, s obzirom na to*; često se pod utjecajem izvornika

izostavlja dopuna *na+akuzativ* i konstrukcija prevodi *bez obzira (regardless of), s obzirom (regarding)*:

*Svi prijevodi unose se pod odrednicom uzetom iz izvornog teksta, bez obzira postoji li izvorni tekst u knjižnici.

Svi prijevodi unose se pod odrednicom uzetom iz izvornog teksta, bez obzira na to postoji li izvorni tekst u knjižnici.

*Tako se sva djela okupljaju pod jednim oblikom njegova imena, bez obzira pojavljuje li se taj oblik u samoj knjizi.

Tako se sva djela okupljaju pod jednim oblikom njegova imena, bez obzira na to pojavljuje li se taj oblik u samoj knjizi.

Slično tomu, u hrvatskome je uz glagol *razgovarati* obvezatna lokativna dopuna, u engleskome nije. Stoga se često pod utjecajem engleskoga u hrvatskome prijevodu nalaze konstrukcije poput **razgovarati što se moglo dogoditi* itd. umjesto *razgovarati o tome što se moglo dogoditi* itd.

And, of course, we can discuss what might have happened if the South had won the American civil war, and we can produce fables and fantasies involving hobbits, dragons, talking animals and intergalactic wars.

*Također, možemo razgovarati što se moglo dogoditi da je Jug dobio američki građanski rat, te izmišljati bajke i fantastije s Hobbitima, zmajevima, govorećim životinjama i međuzvezdanim ratovima.

Također, mogu razgovarati o tome što se moglo dogoditi da je Jug dobio Američki građanski rat, te izmišljati bajke i fantastije s hobitima, zmajevima, životinjama koje govore i međuzvezdanim ratovima.

6.9 Nepoštivanje upravljanja u nabranjanju¹¹

Pod utjecajem engleskog izvornika u nabranjanjima se katkad zaboravlja na obvezatno upravljanje glagola imenicama i pridjevima, npr.

izvornik	<i>This book includes definitions of: – <u>terms</u> used in grammatical analysis...</i>
prijevod	Knjiga uključuje definicije: – <u>nazive</u> koji se upotrebljavaju pri gramatičkoj raščlambi,...
lektorirano	Knjiga uključuje definicije: – <u>naziva</u> koji se upotrebljavaju pri gramatičkoj raščlambi,...

¹¹ Više o problemima prevođenja takvih primjera nabranjanja vidi u Mihaljević-Vukojević 1997.

6.10. Enklitika

Pogrešno mjesto enklitike jedna je od najčešćih pogrešaka u hrvatskim tekstovima uopće. Njezina je učestalost osobito velika u prijevodima u kojima se stavlja na pogrešno mjesto i pod utjecajem izvornika, npr.:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Similar political decisions are important elsewhere.</i>	Slične političke odluke <u>su važne</u> i u ostalim područjima.	Slične političke odluke <u>važne su</u> i u ostalim područjima.
<i>The term parole was introduced by the Swiss linguist Ferdinand De Saussure in the early twentieth century.</i>	Pojam <i>parole</i> „govor“ <u>je uveo</u> švicarski lingvist Ferdinand De Saussure početkom dvadesetog stoljeća.	Pojam <i>parole</i> „govor“ <u>uveo je</u> švicarski lingvist Ferdinand De Saussure početkom dvadesetog stoljeća.

7. Leksička razina

Problemi na leksičkoj razini veoma su brojni. Neki su problemi (kao npr. problem tzv. lažnih parova) već iscrpno obrađeni u literaturi.

7. 1. Lažni parovi (prijatelji)

Nazivi *lažni parovi*, *lažni prijatelji*, *prijatelji*, *međujezični homonimi* ili *pseudoanalogoni* označuju postojanje riječi iz dvaju ili više jezika (za našu je temu bitan odnos engleskoga i hrvatskoga) sličnih po obliku, a različitih po sadržaju.¹² Iscrpan popis englesko-hrvatskih lažnih parova može se naći u Ivir 1985: 107-103-127. Ovdje navodimo primjere koji nisu navedeni u označenom radu, a na njih smo naišle u lekturama. Osim toga, u navedenome se radu pristupa u prvome redu problemu prevođenja s hrvatskoga na engleski, dok je ovaj rad usmjeren na prevođenje s engleskoga na hrvatski.

¹² O tim nazivima vidi Lewis 2002: 1–2 i Ivir 1985: 107–103–127.

lažni par	primjer
linguistic – lingvistički	<p><i>Linguists have long realised that these disturbances to our <u>linguistic</u> behaviour largely result from <u>non-linguistic</u> causes, and hence that they should not be treated on the same footing as the linguistic behaviour itself.</i></p> <p>*Lingvisti već duže vrijeme shvaćaju da su takvi poremećaji <u>lingvističkog</u> ponašanja većinom ishod <u>nelingvističkih</u> uzroka, pa ih stoga ne uzimaju na istoj razini kao i samo lingvističko ponašanje.</p> <p>Lingvisti već dulje vrijeme shvaćaju da su takvi poremećaji <u>jezičnoga</u> ponašanja većinom posljedica <u>nejezičnih</u> uzroka, pa ih stoga ne uzimaju na istoj razini kao i samo jezično ponašanje.</p>
in terms of – u terminima	<p>primjeri iz prijevoda</p> <p><i>Sociolinguists often discuss politeness phenomena <u>in terms of</u> face.</i></p> <p>*Sociolingvisti često razmatraju pojavu pristojnosti <u>u terminima</u> obraza.</p> <p>Sociolingvisti često spominju obraz kad govore o pristojnosti. Generalizations about the sound system of languages can be stated <u>in terms of</u> syllables more readily than in any other way.</p> <p>*Generalizacije o sustavu glasova u jezicima se prije mogu izraziti <u>u terminima</u> slogova nego na drugi način.</p> <p>Generalizacije o sustavu glasova u jezicima prije se mogu izraziti s pomoću pojma sloga nego na drugi način.</p> <p>primjeri iz izvorno hrvatskih tekstova</p> <p>Smjer i brzina vjetra, temperatura zraka, relativna vlažnost, tlak i tendencija tlaka i pojave <u>u terminima</u> lokalnog vremena za gradove u Hrvatskoj.</p> <p>Nudimo vam mnoštvo Pleksiglas proizvoda koji predstavljaju ono najbolje <u>u terminima</u> kvalitete, funkcionalnosti i dugotrajnosti. Za svaku je razinu, u prosjeku, dovoljno 7 godina, ukoliko se sustavno radi na razvoju, te ukoliko postoje podržavajući uvjeti <u>u terminima</u> četiri kvadranta (intencionalni, bihevioralni, kulturalni, socijalni).</p> <p>Dakle kad detektiramo na kojoj razini nešto razumijemo i radimo, možemo se pitati na kojoj je razini zajednica u kojoj to provodimo, koje tehničke i organizacijske uvjete trebamo, i <u>u kojim terminima</u> opisujemo svoj projekt da bi bio shvaćen i prihvaćen (ne nužno i podržan).</p> <p>WSDL definira web servise <u>u terminima</u> krajnjih točaka (endpoints) koje komuniciraju XML porukama.</p>

comunication – komunikativni	<i>communicative competence</i> *komunikativna sposobnost komunikacijska sposobnost
clause – klauzula	clause <i>The largest grammatical unit smaler than a sentence.</i> * klauzula (eng. clause) Najveća gramatička jedinica koja je manja od rečenice. surečenica (eng. clause) Najveća gramatička jedinica koja je manja od rečenice.
respectively – respektivno	<i>Kao prekidački uređaj upotrebljena je bistabilna sklopka, jednostruka ili trostruka, za monofazna odn. trofazna brojila, respektivno.</i>

U terminima i respektivno, lažni prijatelji engleske konstrukcije *in terms of* i riječi *respectively* sve se češće upotrebljavaju i u hrvatskim neprijevodnim tekstovima.

7.2. Uporaba anglizama umjesto bolje domaće riječi

7.2.1. Opći leksik

Često se, kao u primjerima koji slijede, pod utjecajem engleskog izvornika u tekstu upotrebljava anglizam ili internacionalizam, iako postoji dobra hrvatska riječ.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>a mid-range hotel</i>	hotel srednjeg ranga	hotel srednje kategorije
<i>basic sallary</i>	bazična plaća	osnovna plaća
<i>computer printout</i>	kompjuterski ispis	računalni ispis
<i>computer system</i>	kompjuterski sistem	računalni sustav
<i>detailed coverage</i>	detaljan pregled	iscrpan pregled
<i>direct flight</i>	direktni let	izravni let
<i>domestic flight from a central airport</i>	domaći let od centralnog aerodroma	domaći let od središnje zračne luke
<i>grapefruit</i>	grejpfrut	grejp
<i>mountain rescue service team</i>	gorski tim za spašavanje	gorska spasilačka služba
<i>moving a passenger to a better class</i>	prebacivanje putnika u bolju klasu	prebacivanje putnika u bolji razred

<i>profit and loss account</i>	izvještaj o profitu i gubitku	izvještaj o dobiti i gubitku
<i>rating system</i>	sistem vrednovanja	sustav vrednovanja
<i>referral system</i>	sistem referiranja	sustav upućivanja
<i>representative group</i>	reprezentativna grupa	ogledna skupina
<i>subgroup</i>	subgrupa	podskupina
<i>substudy</i>	substudija	podstudija
<i>surfer</i>	surfer	daskaš ^{III}
<i>surfing</i>	surfanje	daskanje

^{III} Prijevod se odnosi na sportsko nazivlje. U računalnome je nazivlju odgovarajući naziv pretraživanje.

7.2.2. Preuzimanje engleskih kratica

Često se u prijevodima na hrvatski ne prevode engleske kratice, npr. *vs.*, *pp.*, *eds.*, *VIP suite – VIP arpartman* (apartman za vrlo važne osobe), *we gave our guests a VIP reception – naši gosti su imali VIP tretman*.

engleska kratica	prijevod
<i>vs.</i>	nasuprot
<i>pp.</i>	stranice ili str.
<i>eds.</i>	urednici ili ur.
<i>VIP</i>	veoma važna osoba

7.2.3. Preuzimanje engleskih naziva

U nazivlju se često (kao u ostalom i u općemu leksiku) preuzima engleska riječ ili skupina bez ikakve prilagodbe hrvatskomu jeziku ili se provodi samo djelomična pravopisna prilagodba koja je najčešće više motivirana nedovoljnim poznavanjem engleskoga pravopisa nego željom za prilagodbom hrvatskomu sustavu. Postupa se kao da se polazi od pretpostavke da je engleski jezik podskup hrvatskoga te da hrvatski jezik iz njega posve slobodno i bez ikakve prilagodbe preuzima riječi. I to ne samo onda kad se za takvim preuzimanjem pojavi potreba. Tako se npr. engleski naziv *phrase* koji u hrvatskome odgovara nazivu *skupina* ili *sintagma* u prijevodima lingvističkih tekstova s engleskoga nerijetko prevodi kao *fraza*, npr.:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>This says that a sentence may consist of a noun phrase followed by a verb phrase.</i>	Ovo znači da se rečenica može sastojati od imenske fraze za kojom slijedi glagolska fraza.	To znači da se rečenica može sastojati od imenske skupine za kojom slijedi glagolska skupina.

Isto tako se engleska riječ *area* prevodi kao *area* umjesto *područje*, npr. *adiastolic area* – *adijastolička area* umjesto *adijastoličko područje*.

Prevoditelji se često susreću s problemom izbora odgovarajućeg naziva ili s novim pojmom koji moraju prevesti. U rješavanju toga problema kao polazište mogu im poslužiti terminološki rječnici odgovarajuće struke ili internetski izvori. Često međutim terminološki priručnici ne nude zadovoljavajuće rješenje ili ga uopće ne nude, pa tada prevoditelj sam mora iz niza hrvatskih naziva odabrati najbolji ili, što je još teže, sam stvoriti naziv koji nije nigdje pronašao. U tome mu mogu pomoći terminološka i jezična načela. Novi naziv u hrvatskome jeziku može nastati tako da se preuzme (prilagođeni ili neprilagođeni) strani naziv, da se naziv koji je često nastao metaforizacijom doslovno prevede, da se s pomoću hrvatskih tvorbenih pravila tvori jednorječni hrvatski naziv ili da se u skladu sa sintaktičkim pravilima stvori novi višerječni naziv.¹³

Zanimljivo je da smo u lekturi uočile da se često u samome tekstu, na kojemu drugom mjestu, može naći odgovarajući hrvatski naziv. Tako se npr. u jednome medicinskome tekstu nalazio naziv *povratna hipertenzija*, a nekoliko stranica poslije za isti se pojam upotrebljava naziv “*rebound*” *hipertenzija*¹⁴. U istome se tekstu naizmjenice upotrebljavaju nazivi *off pump* i *izvantjelesni*. Tu se krše dva terminološka načela: 1. načelo izbjegavanja sinonima, tj. preporuka da se u istome tekstu u istome značenju nikada ne upotrebljavaju sinonimni nazivi i 2. načelo da se uvijek kad je to moguće prednost daje domaćim nazivima.

Ta se načela krše i u tekstu u kojemu se istodobno upotrebljavaju nazivi *monitoring* i *nadzor*.

Posebno smo često primijetile da se strani nazivi nalaze na slikama čak i u publikacijama u kojima se inače u temeljnome tekstu ili u potpisima pod slikama upotrebljava domaći naziv. Tako se npr. u udžbeniku *Žezlina-Kraš 1998: 108* nalazi slika 6.25 *Računalo u samoposluživanju*, a na samoj se slici nalazi natpis

¹³ Više o tome vidi u Mihaljević 1998: 73–104.

¹⁴ Isto tako u medicini postoji *rebound glavobolja* koja se naziva još i *povratna glavobolja*.

kompjutor šalje cijene blagajni, a na str. 109. nalazi se slika 6.24. *Računalo na mljekarskoj farmi*, a na slici se nalazi naziv *kompjutor*. U udžbeniku Milat i ostali 2003: 72 nalazi se slika 4.2 *Tipkovnica*, a na slici piše *Numerički dio tastature*.

U daljnjem ćemo tekstu analizirati neke nazive na koje smo naišle u lekturi.

Spacer. U tekstovima je potvrđen naziv *spacer* (pisan obično, nekurzivirano). Na Plivinoj mrežnoj stranici pronašle smo naziv *komorice za udisanje* koji odgovara engleskome nazivu *spacer* pa smatramo da bi se taj naziv mogao primijeniti umjesto engleskog naziva. Ako se taj naziv s kojega razloga ne prihvati (npr. zato što je višerječan), engleski naziv *spacer* u hrvatskim tekstovima treba kurzivirati kako bi se istaknulo da to nije hrvatski naziv i da je u privremenoj uporabi dok se stručnjaci i terminolozi ne dogovore oko dobrog hrvatskog naziva.

Cluster/klaster. To je primjer naziva koji je u hrvatskome jeziku ušao u mnoga područja (medicinu, ekonomiju, glazbu, informatiku, kemiju). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* bilježi natuknicu *cluster* kao glazbeni i informatički naziv, a *Hrvatski opći leksikon* ima natuknicu *cluster* kao glazbeni naziv. U hrvatskome se jeziku taj naziv može zamijeniti nazivima *svežanj*, *skupina*, *nakupina*, *grozd*. U tablici se navode različita značenja i različiti načini pisanja naziva *cluster* te potvrđene hrvatske istovrijednice.

područje	naziv	primjer	hrvatski naziv
medicina	cluster-glavobolja	vaskularna je glavobolja koja se javlja u skupinama – nekoliko tjedana do dva mjeseca. Bolesnik ima glavobolje u tom razdoblju svaki dan i po nekoliko puta dnevno i nakon toga nastupi prekid bolesti koji može trajati do nekoliko mjeseci.	glavobolja u nakupinama
	klaster-pacijent	pacijent koji boluje od klaster-glavobolje	pacijent koji boluje od glavobolje u nakupinama

industrija/ ekonomija	drvni i turistički cluster	Drvni i turistički cluster objavili su strategiju razvoja.	
	industrijski cluster	Jedina šansa im je – <i>industrijski cluster</i> .	
	obalni cluster	Iskristalizirali su se obrisi nove istarske turističke budućnosti u šest obalnih clustera te cluster unutrašnjosti Istre.	
glazba	cluster	Skup tonova koji istodobno zvuče a međusobno su (unutar danog opsega) udaljeni za malu ili veliku sekundu.	
informatika	cluster	Osnovna jedinica zapisivanja podataka na disk, jedan zapis zapisuje se jednom ili više takvih jedinica. Cluster je najmanja jedinica prostora koju disk može adresirati	skupina sektora
	lost cluster	Zaostali dio nekog zapisa na disku koji sustav “ne vidi” i koji treba obrisati posebnim programom.	
	cluster-računala	Za rješavanje takvih problema danas se sve više koriste distribuirani računalni sustavi, odnosno sustavi koji su nastali spajanjem velikog broja stolnih računala u jedinstveni sustav, tzv. grozd računala (cluster).	grozd računala
lingvistika	cluster of properties		svežanj svojstava
astronomija	star cluster	Skupina zvijezda koje se drže na okupu zbog svoje uzajamne gravitacijske privlačnosti.	nakupina zvijezda

kemija	klusteri defekata	U čvrstoj fazi mogu se pojaviti dvo- ^{IV} ili višečlani klusteri (rojevi) defekata. Takav se roj defekata piše u okruglim zagradama.	roj defekata (pogrešaka)
	klusteri poliborovih hidrida	mnogoploščani grozdovi (klusteri) poliborovih hidrida	grozdovi poliborovih hidrida

^{IV} Takav je način pisanja pravopisno posve neprihvatljiv u hrvatskome jeziku. Treba *dvočlani* ili *višečlani*.

Smatramo da bi bilo bolje taj naziv zasad zadržati kao englesku riječ, tj. pisati ga izvornim pravopisom i kurzivirano dok se u nazivljima pojedinih struka na usvoje koji od prihvatljivih hrvatskih naziva: *skupina tonova/zvijezda, svežanj, grozd* itd. O tome trebaju odlučiti stručnjaci u suradnji s jezikoslovcima. Posve je pogrešno, kao u primjerima navedenim u tablici iz područja kemije, upotrebljavati naziv *kluster* u kojemu se provodi polovično fonetiziranje.

Postoje međutim i drukčija mišljenja. Stručnjacima je naime teško odviknuti se od onoga naziva koji su prvi usvojili, a to je najčešće upravo engleski naziv. Zato često iz redova stručnjaka određenih struka dolaze prijedlozi da se u hrvatskome jeziku prihvati engleski naziv i posve udomaći u fonološkome obliku. Donosimo primjer jednoga takvog prijedloga:

“Uzmimo za primjer engleski pojam cluster koji znači vertikalni sklop koji se sastoji isključivo od najmanje dvije male i/ili velike sekunde. Njegov tvorac, Henry Cowell, izvorno ga je nazvao tone-cluster (COWELL 1969:117) i u tomu ga je obliku po prvi put uvrstio u metajezik glazbe. Iz prakse je poznato da se kasnije uobičajila kraća varijanta cluster. Ako posegnemo za ma kojim kompetentnim općim engleskim rječnikom u njemu ćemo rijetko naći značenje u metajeziku glazbe... Danas mislim da bi ga se jednostavno moglo asimilirati u korpus stručnog jezika glazbe po fonološkim načelima, tj. kao klaster.” (Gligo, N. *Terminološke dileme II*, *Theoria* VI/6 2004: 34-35).

Brand. Prema *Velikome englesko-hrvatskome rječniku* Željka Bujasa iz 1999. godine riječ *brand* ima ova značenja: *ogranak, luč, baklja, žig, sramota, ljaga, mač, grom, vrsta, (kakvoća) robe, marka, zaštitni znak; vrsta, tip*. U hrvatski je jezik ta riječ preuzeta kao tuđica u značenju *marka, zaštitni znak, vrsta*. To potvrđuju mnogi primjeri koje svakodnevno susrećemo u tisku, na internetu, na televiziji itd. Ipak, ta riječ nije postala činjenicom hrvatskoga standardnog jezika. To dokazuje i činjenica da nije potvrđena ni u općim jednojezičnim rječnicima

hrvatskoga jezika (*Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića, *Rječnik hrvatskoga jezika* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, *Enciklopedijski rječnik hrvatskoga jezika*) pa čak ni u rječnicima stranih riječi (Anić-Goldstein, Klaić). Jedino se u *Rječniku marketinga* (Masmedia, Zagreb, 1993) nalazi natuknica *branding* uz koju je navedeno ovo objašnjenje: “engleski izraz za davanje proizvodu ili usluzi svih potrebnih elemenata za identitet marke proizvoda”. Dakle, i tu se jasno ističe da se radi o engleskoj riječi. Provedena analiza hrvatskih rječnika pokazuje da riječ *brand*, iako potvrđena u nekim hrvatskim tekstovima, nije općeprihvaćena u standardnome hrvatskom jeziku. Pregledavanjem interneta pokazuje se međutim da je ta riječ iznimno zastupljena, a posebno u dnevnome tisku. Donosimo nekoliko primjera iz *Vjesnika* i *Nacionala*:

Vjerojatno najinternacionalniji pivarski brand prodaje se danas u više od 170 zemalja; Traži se neka nova vegeta, bajadera ili sumamed koji može postati hrvatski brand prema uzoru na irsko lager pivo, belgijsku čokoladu ...; Također je ocijenjeno da Hrvatska kao zemlja nema izgrađen imidž, identitet ni brand, što rezultira nepostojanjem univerzalnih predodži o Hrvatskoj u svijetu; Grad Dubrovnik, nema svoj brand. Nema znak, slogan, logo...; Poznato je da je Čačićevo ministarstvo najjači brand Račanove vlade; Konsolidirao je i osnažio adidasov globalni brand status.

Iz primjera se vidi da je naziv *brand* moguće zamijeniti kojim od hrvatskih naziva *robna marka*, *znak* te da se taj naziv upotrebljava i u prenesenome značenju ‘najtipičniji, najprepoznatljiviji, karakteristični dio’ i kao nesklonjivi pridjev (*globalni brand status* ‘status globalne robne marke, globalnog znaka’).

Uz naziv *brand* katkad stoji i prihvatljiviji sinonim, tj. hrvatska istovrijednica: *Mora se imati brand, odnosno robne marke koje se mogu ponuditi Europi; HDZ u Hrvatskoj ima prepoznatljiv brand, tj. marku, zna se točno što ta tri slova označuju; ... pravilnim izborom dugoročnog partnera dobio bi čuvara svoje robne marke, odnosno brand guardianu.*

Slično kao i u primjerima koje donosimo uz riječ *touoperator/tuoperater/turoperator* u kojima uz tu riječ nerijetko stoji i istoznačnica *organizator putovanja*, i uz riječ *brand* nerijetko stoji istoznačnica *robna marka*, *marka*, *zaštitni znak*. To je najbolji pokazatelj da hrvatski naziv postoji i da ga treba upotrebljavati umjesto engleske riječi *brand*.

Touoperator. Engleski se naziv *touoperator/tour operator* u hrvatskome jeziku prihvaća u nekoliko likova: *touoperator*, *turoperater* i *turoperator*: *Kompanija koja organizira putovanja i prodaje ih turoperatorima; Službeni festivalski turoperator; Generalturist; Kao touoperator, kroz agenciju INGRA-*

TOURS, MOSKVA, organizira boravak stranih gostiju u vlastitim kapacitetima kao i u kapacitetima drugih agencija i hotelskih kuća u Hrvatskoj; Riva Tours – specijalizirani turoperator za Hrvatsku.

U *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* natuknica *turoperator* upućuje se na *touroperator*, a tamo se donose dva značenja: 1. turistička agencija koja ugovara i organizira turističke aranžmane, 2. turistički djelatnik koji organizira i vodi turističke aranžmane. S obzirom na to da su potvrđeni također i primjeri u kojima je prihvaćena zamjena riječi *turoperator/turoperater/touroperator* višerječnim nazivom *organizator putovanja*, npr.: *Organizator putovanja je FENIX D. TOURS putnička agencija, koja jamči provedbu programa putovanja; Riva Tours je vodeći organizator putovanja za Hrvatsku*, smatramo da bi se umjesto spomenutoga engleskog naziva trebao prihvatiti višerječni naziv *organizator putovanja*.

Catering. Za uslugu pripremanja i dostavljanja hrane (eng. *catering*) u hrvatskome jeziku nema naziva. Engleski se pak naziv preuzima u likovima *catering*, *katering* i *ketering*:

glavni kuhar za vanjski ketering, zajednički otvaraju malu tvrtku za katering; Katering agencija; Catering – Uživajte u najboljem što Bonavia može ponuditi u Vašem domu ili uredu.

Zasad, dok se ne pronade dobar hrvatski naziv, naziv *catering* treba pisati izvorno i kurzivirati.

Paraglider, paragliding. Popularni sport u kojemu se s pomoću posebnoga padobrana spušta s litica i uzvisina (eng. *paragliding*) nema zasad općeprihvaćenu dobru zamjenu u hrvatskome jeziku te se upotrebljava engleski naziv *paragliding* ili fonetizirani naziv *paraglajding*. Za letjelicu koja se upotrebljava u tom sportu, a i za letača, također se upotrebljava ili engleski naziv *paraglider* ili fonetizirani *paraglajder*. Evo nekoliko primjera:

Prodajem paraglajder; Ante Ribičić, veslač, ronilac, ribič, paraglajder; off road vozač i, iznad svega, naš anđeo čuvar; Pino Vojković (paraglider, ronilac i kapetan gajete ... OMNIAconsulta i direktor IDC Hrvatska; Obuka za paraglider pilota Obuka za pilota – paraglidera traje 2 mjeseca ...

U nekim se prijevodima kao istovrijednice riječima *paraglider* i *paragliding* upotrebljavaju nazivi *zmaj* i *zmajarenje*. Čini se međutim da zamjene *zmajarenje* i *zmaj* nisu dobre jer bi unijele zbrku u sportsko nazivlje. Iz ovog se naime popisa manifestacija pronađenog na internetu vidi da je *zmajarenje* druga sportska disciplina:

Hrvatska zmajarska liga 41. Hrvatska paraglider liga 42. Državno prvenstvo

automodelara 1/5 F1 43. Evropsko prvenstvo automodelara ...

U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* uz natuknicu *paragliding* stoji moguća hrvatska zamjena *padobransko jedrenje*; u skladu s tim letjelica bi se zvala *padobran(ska) jedrilica*, a onaj koji se tim sportom bavi *padobranac jedriličar*. Ta nam se zamjena čini prihvatljivom.

8. Semantička razina

Prevođenje primjera i teksta uz slike i dijagrame. Pri prevođenju primjera osobito je važno voditi računa o tome da primjer mora opimjeriti pojavu u hrvatskome, a ne u engleskome jeziku te da se najčešće ne može samo preuzeti engleski primjer. Npr. u sljedećoj se rečenici riječju *drums* opimjeruju poteškoće koje homonimi mogu prouzročiti pri pronalaženju dokumenata:

The difficulty caused by homonyms in retrieval is that unwanted documents are retrieved. The use of the keyword Drums in a search intended to retrieve documents on the musical instrument is likely also to retrieve documents on fishes, containers for oil, ears, and the components of a column.

Međutim, riječju *bubnjevi* ne može se u hrvatskome jeziku opimjeriti ono što se njome opimjeruje u engleskome:

**Poteškoća koju pri pronalaženju izazivaju homonimi u tome što se pronalaze i neželjeni dokumenti. uporaba engleske ključne riječi bubnjevi (drums) u pretraživanju u kojem je namjera da pronađe dokumente o ribama, spremnicima za ulje, ušima i sastavnim dijelovima stupa,*

nego treba pronaći primjer koji bi problem ilustrirao za hrvatski jezik, npr. *list*. Slično je i s ovom rečenicom:

For example, the word inmates in the vicinity of the word cells indicates Prison cells is meant rather than Blood cells.

** Npr., riječ stanovnici u susjedstvu riječi ćelija označuje da se radi o zatvorskim ćelijama prije nego o krvnim ćelijama.*

U prijevodu primjer više nije dobar jer je u hrvatskome naziv *krvne stanice*, a ne *krvne ćelije*.

9. Funkcionalni stilovi

Pri pisanju (prevođenju) teksta treba se pridržavati značajka funkcionalnog stila kojemu tekst pripada. Pri tome su često posebno izražene kulturološke razlike. “Kulturna diferencijacija može biti tako velika da jedan izraz koji je općeprihvaćen u jednoj kulturi izgleda sasvim nerazumljiv u drugoj kulturi...

Nužno je, stoga, poznavati kulturu, tradiciju svakoga pojedinoga jezika kako bi prijevod bio prihvatljiv.”¹⁵ Pri prevođenju treba osobito imati u vidu da se bitno razlikuju hrvatski i engleski (američkoengleski) znanstveni funkcionalni stil. Znanstveni funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika trebao bi biti u službi logičke organizacije sadržaja i njezina izraza (u praksi to često nije tako). U njemu bi individualna sloboda trebala biti najmanja, a individualna ograničenost najveća jer je određen:

- racionalnošću, strogošću, ekonomičnošću i objektivnošću znanstvenog sadržaja
- svojom deskriptivnom funkcijom, tj. činjenicom da se njime opisuju pojave, događaji, istraživanja, znanstvena otkrića i teorije itd.
- težnjom za točnošću, jednoznačnošću, jasnoćom, preciznošću, nedvosmislenošću koja omogućuje točno (nedvosmisleno) sporazumijevanje među stručnjacima te provjeru navedenih rezultata
- zahtjevom za terminološkom ujednačenošću i ispravnošću¹⁶
- zahtjevom za dovršenošću i potkrijepljenošću svake tvrdnje.¹⁷

Hrvatski znanstveni stil ne podnosi dosjetke, metaforičnost i slikovitost, a to je u američkoengleskome znanstvenom funkcionalnom stilu i nazivlju posve obično. Usporedimo li npr. metafore u engleskome i hrvatskome nazivlju, vidimo da su metafore u engleskome nazivlju češće nego u hrvatskome. Za to postoji nekoliko razloga:

1. ustroj engleskog jezika, tj. relativno siromašne tvorbene mogućnosti
2. sociolingvistički razlozi, tj. opće okružje u kojem ti nazivi nastaju.

Da bismo oprimjerile to okružje, navest ćemo jedan primjer zabilježen na internetu:

Linguistic Association of Great Britain navodi ovaj primjer popunjavanja formulara za skup:

(naslov) *Optimality and Klingon Vowel Shift*

(govornik) *Clark Kent*

(ustanova) *Department of Astrology, Eastern Mars University*

Clark Kent je Superman, a klingonski izmišljeni jezik iz serije *Zvezdane staze*. Teško bismo mogli zamisliti sličan formular za prijavu na koji hrvatski znanstveni skup.

¹⁵ Škara, D. 1995: 456.

¹⁶ Svatko tko se bavio lekturom zna da se taj zahtjev u praksi veoma često krši te se u tekstu usporedno upotrebljavaju različiti nazivi za isti pojam (npr. *online monitoring* – *stalni nadzor*; *naziv* – *termin*).

¹⁷ Usp. Frančić-Hudeček-Mihaljević 2005.

Pri daljnjoj analizi uzimamo u obzir i stav da je zadatak dobrog prijevoda pružiti tzv. tekstnu (textual equivalence) i pragmatičku ili dinamičku istovrijednost (pragmatic, dynamic equivalence)¹⁸, a ne formalnu istovrijednost (formal equivalence)¹⁹. Osim toga, treba imati na umu da dobar prijevod uzima u obzir i potencijalnog čitatelja i njegova očekivanja, a ne samo izvorni tekst. Dakle, pri prevođenju treba uzeti u obzir jezik, kulturu i društvo (Hatim 2001: 18) te obuhvatiti i kontekstualne čimbenike.

Donosimo primjere koji dobro opimjeruju različitost znanstvenoga funkcionalnog stila engleskog i hrvatskog jezika i pogreške u prijevodu prouzročene nepoznavanjem te različitosti.

9.1. Uporaba stilskih sredstava i slikovitih izraza

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>Most words, though, are less dramatic in their behaviour. Probably all of us agree at least roughly about the connotation of bunny as opposed to rabbit. Nevertheless, even a simple word like cat can have very different connotations for old Mrs Simpson, who has a house full of cats, and for Trevor, who can't stand the creatures and is moreover allergic to them.</i>	Većina se riječi, ipak, <u>ne ponaša toliko dramatično</u> . Skoro se svi, barem u načelu, slažemo oko različite konotacije riječi <u>zečica</u> , naspram <u>zec</u> . Svejedno, čak i jednostavna riječ kao što je <u>mačka</u> može imati vrlo različite konotacije <u>za staru gospođu Kovačić</u> koja ima punu kuću mačaka, ili <u>za Dami- ra</u> koji ne podnosi ta stvorenja i, štoviše, alergičan je na njih.	Većina se riječi, ipak, <u>ne ponaša tako</u> . Gotovo se svi, barem u načelu, slažemo oko različite konotacije riječi <u>zečica</u> , u usporedbi s konotacijom riječi <u>zec</u> . Svejedno, čak i jednostavna riječ kao što je <u>mačka</u> može imati vrlo različite konotacije <u>za staru gospođu</u> koja ima punu kuću mačaka, ili <u>za mladića</u> koji ne podnosi ta stvorenja i, štoviše, alergičan je na njih.

¹⁸ Dynamic equivalence procedures include: Substituting more appropriate target-language cultural material for less accessible source-language items.

- Making references which are implicit in the source text linguistically explicit in the target language.

- Regulating redundancy in order to facilitate comprehension. (Hatim 2001: 19)

¹⁹ Usp. Hatim 2001: 13–15.

<i>In practice, <u>modality shades off imperceptibly into several other categories.</u></i>	U praksi, <u>modalnost se sjenča</u> nezamjetljivo s nekoliko drugih kategorija.	U praksi se <u>modalnost preklapa</u> s nekoliko drugih kategorija.
<i>...who started me on what proved to be a <u>difficult journey</u> and cheered me <u>along the way.</u></i>	... koji me je potaknuo na ono što se pokazalo <u>teškim putovanjem</u> i koji me je ohrabrivao <u>na tom putu.</u>	... koji me je potaknuo na ono što se pokazalo <u>teškim zadatkom</u> i koji me je ohrabrivao <u>pri njegovu izvršavanju.</u>
<i>A book on the intellectual foundation of information could be written in several ways... <u>First, it is not a how-to-do-it-cook-book of methods used to organize information.</u></i>	<u>Prvo, to nije “kuharića”</u> koja sadrži metode koje se upotrebljavaju za organizaciju informacija.	<u>Prvo, to nije zbirka uputa...</u> koja sadrži metode koje se upotrebljavaju za organizaciju informacija.
<i>blue bloater</i>	modri naduvenko	izolirani enfizem tip B
<i><u>Disembodied information, like the grin of the Cheshire cat, cannot be grasped or retrieved.</u></i>	<u>Informacija lišena tijela, poput cerenja šeširske mačke,</u> ne može se uhvatiti ili pronaći.	<u>Nepostvorena informacija</u> ne može se pronaći.
<i><u>In colossal labor, which exhausts both body and soul, of making into a alphabetical catalog a multitude of books gathered from every corner of the earth there are many intricate and difficult problems that torture the mind.</u></i>	U ogromnom naporu, <u>koji iscrpljuje tijelo i dušu,</u> stavljanja u abecedni katalog mnoštva knjiga skupljenih sa svih strana Zemaljske kugle, nailazi se na mnoge složene i teške probleme <u>koji muče um.</u>	<u>U velikom naporu stavljanja</u> u abecedni katalog mnoštva knjiga skupljenih sa svih strana svijeta, nailazi se na mnoge <u>složene i teške probleme</u>

<i>In practice, such instances have to be resolved, with discretion, interpretation and a certain amount of arbitrariness.</i>	U praksi, takve je slučajeve potrebno riješiti <u>razborito, uz tumačenje i po ograničenom uvjetu katalogizatora.</u>	U praksi takve je slučajeve potrebno riješiti <u>na najbolji način, uz tumačenje katalogizatora i u skladu s njegovim mišljenjem.</u>
<i>pink puffer</i>	ružičasti puhaljko	izolirani enfizem tip A ^V
<i>Some would argue that they were too ambitious – there was no need to construct elaborate Victorian edifices since jerrybuilt systems could meet the needs of most users most of the time.</i>	Neki su dokazivali da su ti sustavi suviše ambiciozni – da nije bilo potrebno <u>graditi savršene viktorijanske građevine</u> ako su nesolidni sustavi mogli zadovoljiti potrebe većine korisnika u većini slučajeva.	Neki su dokazivali da su ti sustavi suviše ambiciozni – da nije bilo potrebno graditi <u>savršene sustave</u> ako su i manje solidni sustavi mogli zadovoljiti potrebe većine korisnika u većini slučajeva.
<i>Three centuries and many myriads of “books” later, the problems that torture the mind when attempting to organize information have increased exponentially.</i>	Nakon tri stoljeća i bezbroj “knjiga” problemi <u>koji muče um</u> koji nastoji organizirati informacije eksponencionalno su povećani.	Nakon tri stoljeća i bezbroj objavljenih “knjiga” problemi <u>povezani s</u> organiziranjem informacija eksponencijalno se povećavaju.
<i>Where changes to bibliographic codes and formats are introduced, they are normally minimal and incremental, which sometimes leads to sacrificing conceptual consistency for a quick band-Aid fix.</i>	Promjene su bibliografskih pravilnika i formata kad se uvode obično minimalne i dopunjuju tekst, što katkad dovodi do žrtvovanja pojmovne dosljednosti <u>radi brze prve pomoći.</u>	Promjene su bibliografskih pravilnika i formata kad se uvode obično minimalne i dopunjuju tekst, što katkad dovodi do žrtvovanja pojmovne dosljednosti <u>radi brzoga privremenog rješenja</u>

<p><i>While there may be no alternative, this opens the door to subjective judgments, which, in turn, can populate the bibliographic universe with ghosts and subvert standardization efforts.</i></p>	<p>I, iako možda nema alternative, takvi postupci omogućuju subjektivne prosudbe, koje slijedno tome mogu nastaniti bibliografski univerzum duhovima i potkopati normizacijske napore.</p>	<p>I, iako možda nema alternative, takvi postupci omogućuju subjektivne prosudbe, koje slijedno tome mogu dovesti do navođenja nepostojećih izdanja i potkopati normizacijske napore.</p>
--	--	---

^v Te su se prihvatljivije istoznačnice nalazile u samomu tekstu. Nazivi *ružičasti puhajko* i *modri naduvenko*, iako doslovno prevode engleski naziv, ne odgovaraju načinu postanka hrvatskih naziva koji bi trebali imati svojstva ozbiljnosti i neemocionalnosti.

9.2. Frazemi

U znanstvenome funkcionalnom stilu hrvatskoga standardnog jezika u pravilu se ne upotrebljavaju frazemi. U engleskome jeziku oni se često upotrebljavaju i u znanstvenome tekstu, npr. u sljedećim primjerima:

Nor does it serve much purpose to force abstract terms like Love, Truth, and Beauty (or for the matter, terms whose meaning are largely dependent on context) into Procrustean genus-species structures.

This leads to the conclusion that data should not be multiplied unnesessarily, which in turn leads to taking up Occam's razor and slashing elements deemed bibliographically insignificant.

The most celebrated wielding of Occam's razor followed on Lubetzky's "Is this rule necessary?"

Julia Pettee characterized this perception as an attempt to stretch the concept of author to bring in "lamb outside the fold".

Prevoditelju takvih tekstova često ne ostaje drugo nego da frazem prevede i donekle odstupi od značajka znanstvenoga funkcionalnog stila hrvatskog jezika.

9.3. Personifikacija

U tekstovima pisanim znanstvenim funkcionalnim stilom u engleskome jeziku česta je i personifikacija, tj. pridavanje svojstava živih bića neživim stvarima, npr.:

**Treća opasnost pretjeranog normiranja njegova je sklonost da spriječi*

promjene. (nepotrebna personifikacija: normiranje ne može imati sklonosti)
Treća je opasnost pretjeranog normiranja sprečavanje promjena.

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>If occasionally this is not the case, it does not much matter; a little fudging to suit the convenience of the cataloger <u>does not rob</u> a databse of its integrity.</i>	Ako to koji put i nije tako, malo nedosljednosti zbog izlaženja ususret katalogizatorima <u>ne otima</u> bazi podataka njezin integritet.	Ako to koji put i nije tako, malo nedosljednosti zbog izlaženja ususret katalogizatorima <u>ne ugrožava</u> integritet baze podataka
<i><u>Making it even more welcome</u> was that cards made possible the centralization ...</i>	Ono što ga (katalog) je <u>još više učinilo dobrodošlim</u> bili su listići koji su omogućili centralizaciju bibliografskih opisa.	Posebna je <u>prednost</u> bila da su listići omogućili centralizaciju bibliografskih opisa ...
<i>More <u>subtle</u> is the three-way alternation occuring in the English plural marker.</i>	Još <u>tankoćutnija</u> je trostruka alternacija koja se događa kod engleskog nastavka za množinu -s.	Još je <u>složenija</u> trostruka alternacija koja se događa kod engleskog nastavka za množinu -s.

Pogrešno je glagol *to have* prevoditi glagolom *posjedovati* kad nije riječ o živome posjedovatelju:

izvornik	prijevod	lektorirano
<i>English has fewer affixes than some other languages, but it still <u>has some</u>.</i>	Engleski ima manje afiksa od nekih drugih jezika, ali ih ipak <u>posjeduje</u> .	U engleskome ima manje afikasa nego u nekim drugim jezicima.

<p><i>Since the number of possible sentences in any human language is infinite, and since we do not want to write an infinitely long set of rules, a successful generative grammar must <u>have</u> the property of recursion.</i></p>	<p>Budući da je broj mogućih rečenica u svakom ljudskom jeziku beskonačan, a mi ne želimo zapisivati beskonačan niz pravila, uspješna generativna gramatika mora <u>posjedovati</u> svojstvo ponavljanja.</p>	<p>Budući da je broj mogućih rečenica u svakom ljudskom jeziku beskonačan, a mi ne želimo zapisivati beskonačan niz pravila, uspješna generativna gramatika mora <u>imati</u> svojstvo rekurzivnosti ili ponavljanja.</p>
--	---	---

9.4. Izravno obraćanje čitatelju

Čini se da nijedna stilska figura nije neprihvatljiva u engleskim znanstvenim tekstovima. Potvrđena su i retorička pitanja:

This is true. But beginning students often challenge this by pointing to examples like this one: ... Is this a counterexample? No, it is not. It appears to be a counterexample only if we confuse the metalangue with the object langue.

Autoru engleskoga znanstvenog teksta nije strana neprestana „komunikacija“ s čitateljem, stvaranje određenog zajedništva s njim. To se u prvome redu ogleda u izravnome obraćanju čitatelju, npr.:

izvornik	prijevod	lektorirano
<p><i>Other types of affixes exist, such as infixes: <u>observe that the Tagalog verb</u> sulat ‘write’ has inflected forms sumulat ‘wrote’ and sinulat ‘was written’.</i></p>	<p>Postoje i drugi afiksi, primjerice infiksi: <u>obratite pozornost</u> da u tagaloškom jeziku glagol sulat ‘pisati’ ima flektivne oblike sumulat ‘napisano’ i sinulat ‘bilo je napisano’.</p>	<p>Postoje i druge vrste afikasa, npr. infiksi: u tagaloškom jeziku sulat ‘pisati’ ima flektivne oblike sumulat ‘napisano’ i sinulat ‘bilo je napisano’.</p>
<p><i><u>Consider Dutch and German.</u></i></p>	<p><u>Razmotrite</u> slučaj nizozemskog i njemačkog.</p>	<p>To se može pokazati na primjeru nizozemskoga i njemačkoga.</p>

<p><i>The linguistic consequences may be formidable. Consider the case of second-generation Arabic-speakers in southern French.</i></p>	<p>Lingvističke posljedice mogu biti čudesne. <u>Razmotrite</u> slučaj drugog naraštaja arapskih govornika u južnoj Francuskoj.</p>	<p>Jezične posljedice mogu biti veoma zanimljive. Dobar je primjer drugog naraštaja arapskih govornika u južnoj Francuskoj.</p>
---	---	---

9.5. Oprimjerivanje

I u donošenju primjera znanstveni se stilovi engleskoga i hrvatskoga jezika razlikuju. U engleskome znanstvenom tekstu moguće je da se u svim primjerima spominju ista imena, kao u romanu ili slikovnici te na kraju čitanja kao da poznamo Susan ili Mikea:

Susie smokes; Susie's sister has a new girlfriend; Susie showed Mike her new car; Susie kissed Natalie.

Primjeri su nerijetko takvi da privlače pažnju, da se njima želi čitatelja nasmijati i zabaviti i time postići da ih zapamti:

The women who had volunteered for the wet T-shirt contest climbed giggling onto the stage. (Primjerom se u jezikoslovnome priručniku oprimjeruje kako je glava žena modificirana odnosnom surečenicom.)

God, Julia – with your fat legs, you should stick to kaftans.

(Primjerom se u jezikoslovnome priručniku oprimjeruje neovisnost o poticaju.)

Navodimo na kraju dva primjera zaista živopisnoga oprimjerivanja svojstvena engleskome znanstvenom stilu te prijevod koji je primjereniji hrvatskome znanstvenom stilu:

A friend of mine with an impeccable middle-class south-of-England accent which attracts no attention in London once visited Yorkshire, where a wide-eyed little girl, after listening to him for a few minutes, finally confided to him, in a broad Yorkshire accent, 'Ee – tha talks funny.'

Čovjek s besprijeornim izgovorom južnoengleskoga srednjeg staleža koji u Londonu ne privlači nikakvu pozornost, posjetio je Yorkshire, gdje mu je mala djevojčica razrogačenih očiju, nakon nekoliko minuta slušanja, napokon priznala jorkširskim izgovorom: Ee, tha talks funny.

Consider the case of a plumber in east London, who speaks the ‘Cockney’ English typical of working-class speakers in this area. What would happen if he, dissatisfied with his speech, decided to try to abandon it in favour of something close to the middle-class English he professes to admire?

It’s obvious: his family and his friends would find his efforts comical for about ten seconds, and then they would become increasingly annoyed, distant, and perhaps even hostile. Soon our ambitious plumber would find himself with no friends left. But why?

Well, our plumber lives among a group of people with whom he largely shares his background, his circumstances and his values, and, like anybody, he wants to remain a valued member of this group, upon which he depends for friendship and support. But, to remain a member, he must speak the way the others do, since doing so carries the clear message ‘I regard myself as a member of your group.’ However, if he deliberately changes his speech, he is announcing in the clearest way possible ‘I no longer regard myself as a member of your group’; if he persists, the others will quickly get the message, and he will be excluded.

Evo primjera. Vodoinstalater iz istočnog Londona koji govori kokni, narječje engleskoga tipično za govornike radničke klase iz tog područja. Što bi se dogodilo kad bi vodoinstalater, nezadovoljan vlastitim govorom, odlučio odbaciti kokni u korist kojega govora bližega govoru engleske srednje klase kojemu se on navodno divi?

Očito je: njegova bi obitelj i prijatelji te napore nakratko smatrali zabavnim, zatim bi postali uznemireni, udaljeni, pa čak i neprijateljski raspoloženi. Uskoro bi ambiciozni vodoinstalater ostao bez prijatelja. Ali, zašto?

Dakle, vodoinstalater živi s ljudima istoga podrijetla i statusa te želi ostati cijenjeni član te prijateljske i povezanе skupine. Ali, da bi ostao njezinim članom, on mora govoriti kao i svi ostali, jer time prenosi jasnu poruku „smatram se članom vaše skupine“. Ako pak namjerno promijeni govor, na najjasniji mogući način pokazuje da se više ne želi smatrati članom te skupine; ustraje li u tome, drugi će ubrzo shvatiti poruku i isključiti ga iz skupine.

Takvi primjeri pred prevoditelja stavljaju težak zahtjev da vjerno prenese tekst, ali da u isto vrijeme proizvede prihvatljiv tekst pisan znanstvenim funkcionalnim stilom hrvatskoga standardnog jezika.

Zaključak

U radu se na velikome korpusu prevedenih tekstova analiziraju problemi na svim jezičnim razinama. Pritom je osnovna pretpostavka da se tekst na svakome jeziku (izvorniku i prijevodu) promatra u okviru jezične tradicije, a samom se jeziku pristupa s dva aspekta:

– jezik se promatra kao dio nacionalne kulture i nosilac identiteta određenog naroda

– jezik se promatra kao sredstvo komunikacije među različitim narodima.²⁰

Uzimajući u obzir ta dva aspekta, može se pristupiti konkretnim problemima na svim jezičnim razinama. Razlike između hrvatskoga i engleskoga koje dovode do problema u prevođenju posebno se iscrpno promatraju na pravopisnoj i stilskoj razini.

Ovim radom problem nije u potpunosti obrađen jer ostaje još niz problema koji radom ovoga opsega nisu mogli biti obuhvaćeni. Pokazuje se da se na svakoj jezičnoj razini nalazi niz (jezičnih i kulturoloških) razlika između hrvatskoga i engleskoga kojih bi prevoditelji morali biti svjesni da bi mogli proizvesti kvalitetan hrvatski tekst. Lektorska praksa pokazuje da oni tih problema često nisu svjesni.

Literatura:

- FRANČIĆ, ANĐELA; HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA 2005. *Normativnosti i višefunkcionalnost u hrvatskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- HATTIM, BASIL 2001. *Teaching and Researching Translation*. London, New York: Pearson Ducation Limited. Harrow.
- IVIR, VLADIMIR 1985. *Teorija i tehnika prevođenja*. Sremski Karlovci: Centar “Karlovačka gimnazija”, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu.
- LEWIS, KRISTIAN 2002. Rječnik hrvatskih i slavenskih lažnih prijatelja. *Filologija*, 38-39, Zagreb, 1–6.
- MIHALJEVIĆ, MILICA, ŠARIĆ, LJILJANA 1996. *Metaforizacija kao terminološki postupak u engleskom i hrvatskom*. *Suvremena lingvistika*, 41–42, Zagreb, 437-451.

²⁰ Usp. Škara 1997: 373.

- MIHALJEVIĆ, MILICA; VUKOJEVIĆ, LUKA 1997. *Tekst nekih trojezičnih dokumenata međunarodnih normizacijskih organizacija*. Zbornik "Tekst i diskurs", Zagreb: HDPL, 359–373.
- MIHALJEVIĆ, MILICA 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- RITTER, ROBERT. M. (ed.) 2003. *The Oxford Style Manual*. Oxford: Oxford University Press.
- STRUNK, WILLIAM; WHITE, ELWYN, BROOKS 1959. *The elements of style*. New York: The Macmillan Company.
- ŠKARA, DANICA 1995. Simbolika boja: Jezične i kulturološke razlike. *Prevođenje: Suvremena strujanja i tendencije*. Zagreb: HDPL, 455–465.
- ŠKARA, DANICA 1997. Jezici i kulture u doticajima: posuđenice u pučkoj frazeologiji. *Prvi hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova I*, Pula, 373–379.
- ZERGOLLERN-MILETIĆ, LOVORKA 2005. Očite i manje očite teškoće pri prevođenju s engleskog na hrvatski. *Zbornik Sematika prirodnog jezika i metajezik semantike*. Zagreb-Split: HDPL 815–824.

Izvori:

- GOLDEN, ARTHUR 1997. *Memoirs of a Geisha*. New York: A Division of Random House, Inc.
- GOLDEN, ARTHUR 1998. *Sjećanja jedne gejše*. Zagreb: Znanje.
- MILAT, JOSIP I DR. 2003. *Tehnička kultura 1. Eksperimentalni program za 5. razred osnovne škole*. Zagreb: Školske novine.
- SALINGER, JEROME DAVID 1979. *The Catcher in the Rye*. Middlesex: Penguin Books.
- SALINGER, JEROME DAVID 1998. *Lovac u žitu*. Zagreb: ABC naklada.
- SVENONIUS, ELAINE 2000. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge-London: The MIT Press.
- SVENONIUS, ELAINE 2005. *Intelektualne osnove organizacije informacija*. Loke: Naklada Benja
- TRASK, ROBERT LAWRENCE 2004. *Key Concepts in Language and Linguistics*. London – New York: Routledge.
- TRASK, ROBERT LAWRENCE 2005. *Temeljni lingvistički pojmovi*. Zagreb: Školska knjiga.
- ŽEZLINA, BRANKA; KRAŠ, FRANJO 1998. *Tehnička kultura 2. Udžbenik za VI. razred osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hrvatski nacionalni korpus
internet
tekstovi dobiveni na lekturu*

televizija
radio

An Outline of a Multilevel Contrastive Croatian-English Analysis

Abstract

On a corpus of texts translated from English into Croatian offered for proof-reading and language editing the authors analyze the differences between English and Croatian on all language levels (orthographic, morphological, word-formation, syntactical, lexical, semantic and stylistic). The translators should be aware of such differences in order to produce acceptable Croatian texts. This paper gives only an outline of such problems. The authors plan to consider such problems in more detail in their future works.

Ključne riječi: prevođenje, jezične razine, hrvatski, engleski

Key words: translation, language levels, Croatian, English

